

BİR ÜNİVERSİTE İNŞA ETMEK

Kurucu Deneyimin Anatomisi

Mahmut AYDIN

Prof. Dr. Mahmut AYDIN

BİR ÜNİVERSİTE İNŞA ETMEK Kurucu Deneyimin Anatomisi

ISBN 978-625-8844-00-9

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2026, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Temmuz 2026, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Özgürel
Dizgi-Grafik Tasarım: Oya Cansu DEMİRKALE KUKUOĞLU
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

PROF. DR. MAHMUT AYDIN

1968 yılında Samsun'un 19 Mayıs ilçesinde doğdu. 1990 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 1991 yılında aynı fakültenin Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Dinler Tarihi Anabilim Dalına araştırma görevlisi olarak atandı. 1993 yılında "Kilise Hukukunun Doğuşu ve Gelişmesi" başlıklı teziyle yüksek lisansını tamamladı. Mayıs 1994'te Ondokuz Mayıs Üniversitesi tarafından doktora çalışması için İngiltere'ye gönderildi; Birmingham Üniversitesi Teoloji Bölümüne bağlı *Centre for the Study of Islam and Christian-Muslim Relations*'ta "Modern Western Christian Theological Understandings of Muslims Since the Second Vatican Council" başlıklı teziyle Haziran 1998'de doktorasını tamamladı. Doktora çalışması sırasında Papalık Gregorian Üniversitesi ile Papalık Oriental Enstitüsünde üç ay boyunca Vatikan'ın İslam ve Müslüman algısı üzerine araştırmalarda bulundu.

Temmuz 1998'de Türkiye'ye dönen Aydın, Nisan 1999'da Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalına yardımcı doçent olarak atandı. Nisan 2003'te doçent, Ocak 2009'da profesör unvanını aldı. 2008–2012 yılları arasında OMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü müdürlüğü, 2012–2014 yılları arasında ise rektör yardımcılığı görevlerini yürüttü. Pek çok uluslararası sempozyuma davetli konuşmacı olarak katıldı; Glasgow, Hamburg ve Trento Üniversitelerinde dersler verdi.

6 Eylül 2018 tarihinde Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan tarafından Samsun Üniversitesinin kurucu rektörü olarak atandı. Hristiyanlık, Çağdaş Hristiyan Teolojisi, Müslüman-Hristiyan İlişkileri, Dinler ve Kùltürler Arası İlişkiler, Tarihsel İsa Araştırmaları ve Dinsel Çoğulculuk alanlarında yürüttüğü çalışmalar ve katıldığı bilimsel toplantılarla uluslararası düzeyde tanınan bir bilim insanıdır. Aydın, rektör olarak atandıktan sonra da Yükseköğretim, Yükseköğretimde Liderlik, Yükseköğretimde Dönüşüm ve benzeri konularla ilgilenmeye başlamıştır.

YAYIMLANMIŞ BAŞLICA ESERLERİ

Monologdan Diyaloga: Çağdaş Hristiyan Düşüncesinde Hristiyan-Müslüman Diyalogu, Ankara: Ankara Okulu, 2001.

İsa: Tanrı mı İnsan mı? Dinler Arası Diyalog Bağlamında İsa-Mesih'in Konumu Sorunu, İstanbul: İz Yayıncılık, 2002.

Modern Western Christian Theological Understandings of Muslims Since the Second Vatican Council, Washington DC: The Council for Research in Values and Philosophy, 2002.

Tarihsel İsa: İmanın Mesih'i'nden Tarihin İsa'sına, Ankara: Ankara Okulu, 2002.

Hristiyan, Yahudi ve Müslüman Perspektifinden Dinsel Çoğulculuk ve Mutlaklık İddiaları, Ankara: Ankara Okulu, 2005.

Dinlerarası Diyalog: Mahiyet, İlkeler ve Tartışmalar, İstanbul: Pınar Yayınları, 2008.

Tek Dünya Çok İnanç: Diyaloga Farklı Yaklaşımlar (Süleyman Turan ile, ed.), İstanbul: Hitabevi, 2013.

Hız: İsa'ya Ne Oldu?: Hristiyan ve İslam Gelenğinde İsa-Mesih'in Akıbeti Sorunu, Ankara: Otto, 2017.

Dinler Tarihi: Tarib, İnanç ve İbadet, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2018.

Kur'an ve Hristiyanlar: Kur'an'ın Geliş Ortamında Hristiyanların İnançları, İbadetleri ve Kutsal Metinleri, (Asım Duran ile birlikte), İstanbul: Kuramer, 2019.

Hristiyanlık: Tarib, İnanç ve Uygulama, İstanbul: Ketebe, 2021.

Yükseköğretim Araştırmaları ve Ötesi (Ulrich Teichler'dan çeviri; Adem Soruç ile), Ankara: Pegem Akademi, 2023.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	13
-------------	----

GİRİŞ.....	17
------------	----

I. KISIM.....	23
---------------	----

<i>Yükseköğretimi Yeniden Düşünmek: Kuramsal Çerçeve.....</i>	<i>23</i>
---	-----------

BÖLÜM 1

<i>Üniversite Kavramını Yeniden Sorgulamak: Ontolojik ve Tarihsel Temeller.....</i>	<i>25</i>
---	-----------

Üniversite: Bir Kurumsal Yapı mı Yoksa Bir Örgüt mü?.....	26
---	----

Üniversitenin Üç Temel İşlevi.....	28
------------------------------------	----

Humboldt ve Modern Araştırma Üniversitesi.....	30
--	----

Newman ve Liberal Üniversite.....	31
-----------------------------------	----

Kerr ve Multiversity.....	31
---------------------------	----

Pelikan ve Üniversitenin Sürekliliği.....	32
---	----

Barnett ve Çağdaş Üniversite.....	33
-----------------------------------	----

Modern Üniversite Fikrinin Bütünlüğü.....	33
---	----

BÖLÜM 2

<i>Küresel Yükseköğretim Alanı ve Üniversitenin Dönüşümü.....</i>	<i>37</i>
---	-----------

Bologna Süreci ve Avrupa Yükseköğretim Alanı.....	37
---	----

Küresel Üniversite Sıralamaları.....	39
--------------------------------------	----

Akademik Kapitalizm ve Performans Rejimi.....	40
---	----

Dijitalleşme ve Yapay Zekâ Çağında Üniversite.....	42
--	----

Duvarsız Üniversite: Açık ve Ağsal Akademi.....	43
---	----

Yeni Bir Üniversite Tasarımı İhtiyacı.....	44
--	----

BÖLÜM 3

<i>Kurucu Üniversite Modeli</i>	47
Kurucu Değerler.....	48
Epistemik Mimari.....	49
Yapısal Yönetişim.....	51
Kurucu Üniversite Modelinin Bütünlüğü.....	51
Kurumsal Modellerin Sınanması.....	52

BÖLÜM 4

<i>Kurucu Üniversite Modelinin Analizi</i>	55
Başarı Koşulları.....	55
Kurumsal Riskler.....	57
Sürdürülebilirlik.....	58

BÖLÜM 5

<i>Samsun Üniversitesi Modeli</i>	63
Kuruluş Bağlamı ve Kurucu Vizyon.....	65
Modelin Samsun Üniversitesindeki Karşılığı.....	67
Üniversite ve Şehir: Duvarsız Üniversite.....	68
Açık ve Hibrit Üniversite Ekosistemi.....	69

BÖLÜM 6

<i>Endüstriyel Miras ve Üniversitenin Mekânsal Boyutu</i>	73
Endüstriyel Mirasın Dönüşümü.....	73
Balıca Kampüsü.....	74
Üniversitenin Hafızası.....	75

BÖLÜM 7

<i>Üniversitenin Yeni Ufku: Geleceği Beklemeden İnşa Etmek</i>	79
Altyapıdan Önce Anlayış, Teknolojiden Önce Tasarım.....	80
Açık Bilimden Duvarsız Üniversiteye.....	81
Disiplinler Arası Eğitimi Kurumsal Tasarımın Merkezine Yerleştirmek....	83
Eğitim ile Araştırmayı Yeniden Birleştirmek.....	84
Hibrit ve Esnek Öğrenme Ekosistemi.....	86

Birinci Kısımın Değerlendirilmesi: Kurucu Üniversite Modeli ve Türkiye Yükseköğretiminin Geleceği	88
--	----

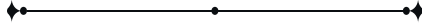
II. KISIM

Zamanda İnşa: Bir Üniversitenin Kurumsal Yolculuğu (2018–2026)...

<i>I. Evre: Kuruluş ve Kimlik Arayışı (2019–2020)</i>	94
1. Yıl: Kuruluş ve Yön Tayini: Samsun Üniversitesinin İlk Yılı.....	95
2. Yıl: Sorumluluğun Çağrısı: Üniversitenin Kendini Üstlenmesi.....	97
<i>II. Evre: İnşa ve İcra (2021–2022)</i>	101
3. Yıl: İnşadan İcraya: Üniversitenin Somutlaşan Varlığı.....	102
4. Yıl: Olgunlaşan Üniversite: Değerler ve Kimliğin Yerleşmesi.....	105
<i>III. Evre: Model ve Derinleşme (2023–2024)</i>	109
5. Yıl: Duvarsız Üniversite: Sınırların Aşıldığı Yeni Model.....	110
6. Yıl: Nitelik Üreten Üniversite: Duvarsız Modelin Derinleşmesi.....	115
<i>IV. Evre: Eleştirel Dönüşüm (2025–2026)</i>	121
7. Yıl: Yapay Zekâ Çağında Üniversite: Özgünlük ve Özerkliğin Savunusu.....	123
8. Yıl: Bir Mekândan Üniversiteye: Kurumsal Hafıza ve Dönüşümün Hikâyesi.....	130

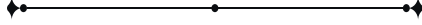
Son Söz: Kurmaktan İnşaya Bir Üniversitenin Gerçek Hikâyesi	139
--	-----

Yararlanılan Kaynaklar	142
-------------------------------------	-----

Üniversiteler, onlara ilham veren fikirlerle yaşarlar.

Clark Kerr

ÖN SÖZ

Bu kitap, bir üniversitenin kuruluş sürecine tanıklık ederken biçimlenen düşünsel bir çabanın ürünüdür. Üniversiteler çoğunlukla birer eğitim kurumu olarak görülse de gerçekte bilginin üretildiği, tartışıldığı ve kuşaktan kuşağa aktarıldığı; toplumun düşünce dünyasını biçimlendiren entelektüel mekânlardır. Bu yönüyle bir üniversitenin ortaya çıkışı, özünde derin bir düşünme ve tasarlama sürecidir; idari boyut bu sürecin yalnızca görünen yüzünü oluşturur.

Bir üniversite hukuki bir düzenlemeyle kurulabilir ancak gerçek anlamda varlık kazanması, zaman içinde olgunlaşan bir akademik kültürün, araştırma yöneliminin ve kurumsal kimliğin inşasını gerektirir. Kitap bu noktada şu temel iddiadan hareket etmektedir: Üniversite kurmak idari bir işlemdir, inşa etmek ise entelektüel ve kurumsal bir süreçtir.

Bu çerçevede kitap, “Bir üniversite nasıl inşa edilir?” sorusuna yanıt aramaktadır. Söz konusu soruyu yanıtlayabilmek için üniversite fikrinin tarihsel köklerine, modern üniversite düşüncesine ve güncel yükseköğretim tartışmalarına başvurmak kaçınılmazdır. Dahası üniversite üzerine düşünmek; bilginin doğası, akademik özgürlük ve toplumun entelektüel geleceği üzerine düşünmek anlamına da gelir.

Kitapta geliştirilen yaklaşım üç temel düzeyde ele alınmaktadır. İlk düzey, modern üniversite fikrinin düşünsel temelleridir: Üniversitenin tarihsel gelişimi ve toplumsal rolü, onu bir eğitim kurumundan çok bir muhakeme ve düşünme mekânı olarak ortaya koyar. İkinci düzey, kurumsal tasarım sorusudur: Kurucu üniversite modeli, üniversiteyi salt örgütsel bir yapıdan çok kurucu değerler, epistemik mimari ve yönetim ilkeleri üzerine kurulu bütüncül bir sistem olarak ele alır. Üçüncü düzey ise kurumsal deneyimdir: Samsun Üniversitesinin kuruluş süreci, bu modelin somut bir örneği olarak değerlendirilmektedir.

Bu çalışma, belirli bir üniversitenin hikâyesini anlatmanın ötesine geçerek yeni kurulan üniversitelerin nasıl bir akademik kimlik geliştirebileceği sorusuna da ışık